

הנאון רבי משה שטרנבוך
ראב"ד וסגן נשיא העדה החרדית
ירושלים

” אלול תשס”ח

בשמחה אני משתתף בחוברת לאחר י”ח שנה דקיום הישיבה, נזר התורה לתפארת.

וברכה מיוחדת בזה ליד”ג ה”ה הגאון הגדול רבי נחום רוטשטיין שליט”א, וזכור לי מימי נעוריו פורסם בכשרונותיו והתמדתו ועתידו גברא רבא מגדולי תורה, ועוסק תדיר בתורה וגמ”ח והיינו במוסדות דיסקין שדואגים ליתומים להיטיב להם, ולכן קבלו ברכותי שיזכה להרביץ תורה בישראל ולהרבות גבולו בתלמידים הגונים, לקדש שם שמים בפעולותיו ונזכה לראות הרמת קרן התורה בישראל.

חולה אלצהיימר בעיניו יזה”כ

אינו עובר כלל האיסור, אין כאן כלל לאו של לא תאכילום, והאיסור להאכיל לקטן ושוטה ביוה”כ היינו רק בשוטה כזה שהוא פתי ביותר אבל הוא בן דעת זוטא ויודע שאוכל.

ועוד אני מצדד לדון אם איסור יוה”כ דומה לחלבים ועריות שהמתעסק בהם חייב שכן נהנה, דבמאכלות האסורות ועריות ההנאה היא גוף האיסור, שאפילו על פרישה חייב בעריות מפני שהנאה היא לו כביאתו, אבל ביוה”כ שכבר ביארנו במק”א (מוע”ז ח”א סי’ נג) שאין שורש המצוה להמנע מאכילה ושתייה כדי לענות נפשו, אלא יסודה לשבות מאכילה ושתייה להיות דומין למלאכים, וכגדר איסור מלאכה שיסודו ”שבייתה”, וכן מדויק מלשון הרמב”ם (רי”ט הלכות שבייתה ע”ג) שכתב ”מ”ע לשבות מאכילה ושתייה”, וכיון שאין קפידת התורה שיהא מעונה (דע”ז נימא שההנאה שמייבת דעתו שאינו מעונה הוא גוף האיסור) אלא קפידת התורה שישבות מאכילה, שפיר יש לצדד שגוף האיסור הוא לעשות מעשה אכילה (שרק בעשיית מעשה נחשב שאינו שובת

הנה במג”א (סי’ תרנ”ו ס”ק ז) פשיטא ליה שיש איסור תורה דלא תאכילום על אכילת יוה”כ ולכן אסור להאכיל לקטן בידים ביוה”כ, ובמ”ב העתיק דבריו, ונשאלתי אם אסור ביוה”כ להאכיל בידים חולה אלצהיימר במצב מתקדם, שהוא כישן כל הזמן ואינו יודע ומבין בשום דבר ר”ל, אם עובר באיסור לא תאכילום, וכבר דנתי בזה בתשובות והנהגות (ת”ז) ונבאר עכשיו הדבר באר היטב.

הנה לענ”ד אפשר דדוקא כשיודע שאוכל יש הנאת גרונו, אבל כשהוא כישן ואינו יודע שאוכל לא מצינו שנהנה בגרונו, וכה”ג יש לצדד שלא נקרא הנאה כלל כשאינו יודע כלום (ועיין תוס’ יבמות נ”ג. ד”ק גרע מאינו כדלעיל), וכיון שהאיסור באכילת יוה”כ הוא דוקא כשיש הנאת גרונו (עיין לחיצור ח”ג סי’ ס”א) וככל מאכלות אסורות, לכן כשאינו יודע כלל שאוכל שאינו עובר כלל האיסור מותר להאכילו, ואמנם שאר מאכלות אסורות כמו דם ושרצים וטומאה שמזיקים לנפש אסור להאכילו, אבל עיניו יוה”כ שהוא איסור אכילה דיומא שאינו מזיק לנפש, והחולה

וסכים אותו ואינו מתעסק, אבל גם לפני שפירש כן י"ל שהוכחתו הוא מהא דשרי לרחוץ ולסוך לתינוק שעכ"פ מבין שרוחצים וסכים אותו שאינו כמתעסק, ובזה סובר הר"ן דאי הוי רחיצה וסיכה איסור דאו' הוי עובר בלא תאכילום, אבל לרחוץ תינוק (כגון בן יומא) שאינו מבין מאומה וכמתעסק גם הר"ן מודה דאפי' אי איסור רחיצה הוא מדאו', מ"מ מותר לרחצו, שהקטן אינו עובר כלום כיון שהוא מתעסק (ודוקא באיסורי יוה"כ שהוא איסור ליומא ואינו פוגם בנפש בזה אמרינן דכשהוא מתעסק ליכא לאו דלא תאכילום, אבל באיסורין שפוגם בנפש אסור משום לא תאכילום אפי' לתינוק בן יומא).

ובגוף דברי המג"א שיש איסור לא תאכילום ביוה"כ עיין במוע"ז (ח"ו סי' מ) שהבאתי מספר הישר לר"ת שדעתו שאין איסור לא תאכילום ביוה"כ, ועיי"ש עוד שביארתי שאפי' לדעת הר"ן דס"ל דאם היה איסור רחיצה ביוה"כ מה"ת, היה אסור לרחוץ קטן מדין לא תאכילום י"ל שמודה דכשמאכיל קטן ביוה"כ אין איסור לא תאכילום, שעינוי של קטן בצום של יום שלם הוא הרבה יותר מגדול ולא מוכח שאסור בלא תאכילום גם כשאיכות האיסור שונה מבגדול, וה"נ בנדו"ד שכפי ששמענו מרופאים הסבל במחלה הנ"ל בעינוי חמור הרבה יותר משאר בני אדם כיון שאין בו דעת לסבול, י"ל שאין בזה איסור לא תאכילום.

ומה עוד שיש להתיר להאכילו כדרכו מפני שאין לו דעת להגיד לנו שצריך לאכול, ויש לחשוש שאולי הוא צריך לאכול ויש כאן פיקוח נפש, ולכן דעתי להתיר להאכילו כרגיל ולא להגבילו, שעלולים לסכן אותו כשנורה בזה איזה חומרא, ומ"מ אם יש לפניו עכ"פ יש שיכול להאכילו נראה דעדיף.

מאכילה), והדין בו ככל איסורי תורה שמתעסק אין בו איסור כיון שהתורה אסרה במעשה דוקא, וא"כ בנדו"ד שהוא מתעסק (שאינו יודע ומבין שהוא אוכל), אין איסור להאכילו. [מיהו זהו רק אם נפרש כדעת המקו"ח (סי' תל"ה) דרק היכא שהאיסור הוא שלא יעשה האדם את המעשה, אבל אם תיעשה מאליה אין קפידא (וכמו כל איסורי שבת), בזה מותר מתעסק, דמתעסק שעושה בלא דעת נחשב שלא עשה את המעשה, אבל אם אסרה התורה דבר שאין בו מעשה כגון בל יראה דחמץ ל"ש פטור מתעסק. ולפי"ד יל"פ דכוונת הגמ' דמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, היינו שבחלבים ועריות אין האיסור על עשיית מעשה אכילת חלב, אלא ההנאה הוא האיסור, ולכן בזה חייב גם מתעסק (וכמ"כ בקוב"ע ח"ב סי' כג אות ו). ולפי"ד י"ל כמ"כ לעיל דיש לצדד דביוה"כ אין האיסור ההנאה, רק עשיית מעשה אכילה, ולכן מתעסק מותר. אבל אם נפרש כדעת הגרעק"א (כט"ו סי' מ) שדעתו דאפי' באיסורים שיסוד איסורם העשייה מ"מ אם נהנה אין פטור מתעסק, וכן מבואר מהתוס' בסנהדרין שכתבו דליכא פטורא דמתעסק בשבת היכא שנהנה מהמלאכה (ומפרשים שכן נהנה היינו דהיכא שנהנה מעשייתו א"א להתייחס שכאילו לא עשה המעשה שהרי נהנה מהעשייה), א"כ ה"נ בנדו"ד שהחולה אלצהיימר נהנה מהאכילה (ואפי' נימא דלא נהנה בגרונו אבל עכ"פ יש כאן הנאת מעיו), א"א לפטור מדין מתעסק].

ולפי זה נראה דמה שמבואר מהר"ן (כפ"ח דיומא) דאיסור דלא תאכילום איכא גם לתינוק (עיי"ש שמוכיח שרחיצה וסיכה הם רק איסור דרבנן דאי הוי איסור דאו' היכי מותר לרחוץ ולסוך הקטנים הא עובר בלא תאכילום), הנה במסקנת דבריו שם מוכיח מהא דשרי לרחוץ ולסוך לתינוק שהגיע לחינוך שידע שרוחצים